

O altă poveste a limbii române: limba română la Poznań, Polonia

Emilia IVANCU*

Key-words: *micro-history vs. macro-history, Romanian studies, Poznań, Poland*

Pentru orice român obișnuit locul unde se vorbește limba română este, evident, România. Tot un român obișnuit s-ar gândi că poate există câțiva vorbitori de limbă română și în alte țări, dar, cu siguranță, că aceste situații ar fi oarecum excepționale, insulare, accidentale, întâmplătoare. Iar dacă vorbim de cauzalitatea și efectul lucrurilor accidentale, în sensul de incidentale, îmi vine în minte conferința lui Horia-Roman Patapievici, din *Discernământul modernizării* (Humanitas, 2005), care explică felul în care macro-istoria influențează micro-istoria, în sensul că doar prin izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial ajung părinții lui să se întâlnească și autorul își dă seama că doar printr-un accident al istoriei sau dintr-o zvâcnire a ei, viețile a doi oameni născuți în două regiuni fără comunicare între ele, ajung să-și unească destinele și, astfel, el s-a putut naște.

Nu întâmplător mi-a venit în minte acest fragment de micro-istorie în contextul evocării istoriei înființării Lectoratului de Limbă Română și apoi al Filologiei Române de la Poznań, Polonia. Povestea noastră ar începe, sau mai degrabă, a început astfel: înaintea izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, într-o localitate care ținea de Poznań, prima capitală a Poloniei, așezat în vestul țării, pe râul Warta și locul primului regat polonez, lucra într-o școală generală profesorul Henryk Mistewski. În vâltoarea teribilelor momente de istorie pe care le-a creat declanșarea războiului, Henryk Mistewski se refugiază, alături de alți polonezi, în România, unde, pe parcursul șederii sale destul de îndelungate, va lucra ca profesor într-o școală din Câmpulung Muscel, dar va preda și limba germană la Universitatea pentru Refugiați. Din acest punct al istoriei, facem un salt în timp și ajungem tot în București, dar în anul 1951, când își începe studiile la Universitatea bucureșteană, secția de Filologie Română, *tânărul* Henryk Mistewski, fiul refugiatului polonez din anii de război, încurajat și trimis la studii în România de către tatăl său. Studiile lui Henryk Mistewski la Universitatea din București se finalizează prin redactarea unei teze sub conducerea profesorului I.C. Chițimia, teză cu titlul: *Miron Costin și Grigore Ureche – culmi ale vechilor legături culturale între Polonia și Moldova în secolul al XVII-lea*. La întoarcerea în Poznań, după cei patru ani de studii, tot la

* Institutul de Limbi Romanice, Universitatea „Adam Mickiewicz”, Poznań, Polonia.

încurajarea tatălui, cu care, așa cum povestea până mai ieri profesorul Henryk Misterski, putea vorbi acum în limba română, tânărul absolvent de românică la București, înființează la Universitatea „Adam Mickiewicz” din inima Poloniei Mari (denumirea dată primei regiuni poloneze, Wielkopolska, a cărei capitală este orașul Poznań) Lectoratul de Limba Română, deschis la 1 octombrie 1956. Lectoratul urma să ființeze în cadrul Catedrei – pe atunci – de Filologie Romanică. De-a lungul multor ani după deschiderea lectoratului, limba română a fost singura a doua limbă romanică pentru studenții de la Filologie romanică, urmând ca mai târziu, alături de română, să se poată studia și spaniola, italiana sau portugheza. Pe perioada ființării Lectoratului, au predat de asemenea, alături de Henryk Misterski, profesorul Ilona Czamańska, Zdzisław Hryhorowicz – actualul șef al Catedrei de Filologie Română, Krystyna Woźny. Este interesant că astăzi aproape toți marii profesori ai Institutului de Limbi Romanice, în cadrul căruia funcționează Catedra de Filologie Română, sunt foști studenți ai profesorului Henryk Misterski din cadrul orelor de lectorat, toți fiind vorbitori de limbă română.

Lectoratul de Limba Română la începuturi...

În anul universitar 1989–1990, după ce Lectoratul de Limbă Română și-a format cadre specializate în românică, se înființează Filologia Română, cu un parcurs de studii obligatorii de 5 ani, cu o grupă de 9 studenți, fiecare dintre acești primi absolvenți activând astăzi în centre importante de cultură română – lector doctor Justyna Struzińska Teodorowicz fiind unul dintre membrii catedrei de azi.

Astfel, așa cum dovedește și acest caz al micro-istoriei, macro-istoria a făcut ca prin neînțelese căi ale soartei, profesorul de școală generală, Henryk Misterski, să ajungă să se refugieze în România celui de-al Doilea Război Mondial, unde va lua contact cu limba și cultura română, pe care va ajunge să o îndrăgească, urmând să-i

insufle și fiului această dragoste, fiu care va ajunge la rândul său în România, dar nu sub incidența războiului, ci ca urmare a experienței tatălui. La întoarcere, actualul profesor universitar Henryk Misterski a înființat Lectoratul și apoi Filologia Română, pentru ca astăzi, ca urmare a acestei întortocheate istorii, la Poznań să funcționeze singurul centru de studii de Filologie Română din Polonia, o insulă de românitate, atât la propriu, cât și la figurat, un loc despre care atunci când aude un român obișnuit, nu îi vine să creadă că poate exista.

Astăzi, Catedra de Filologie Română de la Poznań funcționează în cadrul Institutului de Limbi Romanice al Facultății de Filologie din Universitatea „Adam Mickiewicz” și este compusă din patru membri, pe lângă care activează și lectorul de limba română, reprezentantul Institutului Limbii Române din București, partenerul instituțional în predarea și promovarea limbii române la Poznań.

Portretul fiecărui membru al catedrei este interesant în felul lui, pentru că fiecare arată la rândul său o nouă față de românitate și un nou mod frumos, autentic, în care limba sau literatura română s-au dezvoltat departe de România, dar nu fără legături cu aceasta.

Studentii de la Lectoratul de Limba Română.
În rândul din față, în mijloc, profesorul Henryk Misterski

Aș dori, înainte de a schița portretul intelectual al fiecărui membru al catedrei, să adaug despre Henryk Misterski alte câteva date de ordin profesional. După revenirea în Poznań în 1955 și înființarea Lectoratului de Limba Română, acesta urmează un parcurs intelectual care se va împleni cu pasiunea pentru limba și cultura română, toate publicațiile și activitățile științifice ale profesorului Misterski fiind

toate în domeniul românisticii. Astfel, pe parcursul a 45 de ani de activitate, Henryk Misturski obține titlul de Doctor în Filologie cu o teză de doctorat comparativă între *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei și *Psaltirea* lui Jan Kochanowski (1966), iar în 1975 își susține teza de abilitare, urmând ca în același an să obțină titlul de docent, iar din 1989 să obțină titlul de profesor universitar. Activitatea de cercetare a lui Henryk Misturski include articole și cărți în domeniul limbii române, organizarea de evenimente și conferințe cu tematică românească, întâlniri de cenaclu și seri de poezie românească. Și astăzi profesorul Misturski, atunci când vine în vizită la catedră, povestește cu nostalgie și emoție despre locuri și oameni dragi din România și aduce cu dumnealui mai tot timpul câte o carte românească din care lecturează câte un fragment pentru cei prezenți.

Zilele Române la Poznań (2001)

Profesorul universitar abilitat Zdzisław Hryhorowicz este actualul șef al Catedrei de Filologie Română din Poznań, fiind unul dintre foștii studenți ai Lectoratului de Limbă Română, absolvent al Filologiei Franceze și al Filologiei Polone la Universitatea poznaniană. Literat, foarte mare iubitor al literaturii române, a scris o teză de doctorat despre simbolismul lui Alexandru Macedonski și o teză de abilitare despre avangarda românească, a doua luând forma unei cărți cu titlul *Cântecul unei pâlnii sau sfidarea literaturii*, publicată la Poznań în anul 2001. Activitatea profesorului Hryhorowicz este una care gravitează în jurul postmodernismului și exilului românesc sau/ și al literaturii române contemporane. Printre preocupările sale se află și traduceri din limba română în limba polonă – în anul 2009 a apărut, sub semnătura dumnealui, la Editura Green Galery din Varșovia, traducerea romanului *Legături bolnăvicioase* de Cecilia Ștefănescu. În anul 2007,

profesorul Zdzisław Hryhorowicz a primit din partea Președintelui României Ordinul „Meritul Cultural”, Gradul de Ofițer, pentru merite deosebite în promovarea culturii și literaturii române. Sub conducerea lui Zdzisław Hryhorowicz, cel care a preluat cârma catedrei la pensionarea profesorului Misterski, Catedra de Românică de la Poznań a înflorit și s-a dezvoltat, având astăzi cadre didactice specializate, adevărați specialiști în studiile de românică.

Lector doctor Tomasz Cychneski este unul dintre cei doi specialiști în lingvistica românească din catedră. Absolvent al Filologiei Franceze și fost student la Lectoratul de Limbă Română din Poznań, a scris o teză de doctorat despre formele flexionare verbale în limba română, sub conducerea lui Henryk Misterski, teză care s-a concretizat într-o carte publicată la Editura Universității „Adam Mickiewicz” din Poznań, în anul 1999, carte care a devenit în scurt timp după publicare foarte cunoscută între specialiști. În prezent pregătește o teză de abilitare despre flexiunea nominală în limba română.

Lector doctor Justyna Struzińska Teodorowicz face parte din prima promoție de absolvenți de studii de Filologie Română de la Poznań și este absolventă și a specializării Filologie Franceză – Filologie Engleză. În anul 2000, obține titlul de Doctor în Filologie cu o teză de doctorat intitulată *Proza narativă a lui Anton Holban. Afinități proustiene*. Domeniile de interes științific ale Justynei Teodorowicz sunt literatura română interbelică și postbelică, postmodernismul românesc, scrierile memorialistice românești – domeniu în care pregătește și o teză de abilitare și nu în ultimul rând, traduceri, în anul 2002 publicând în limba polonă traducerea romanului *Exuvii*, al Simonei Popescu, la Editura Czarne.

Lector doctor Tomasz Klimkowski este cel mai tânăr membru al Catedrei de Filologie Română, absolvent al studiilor de Filologie Română în anul 2003, specialist în lingvistică românească, dialectologie românească și filologie romanică, un cercetător pasionat și un virtuos traducător de limbă română. Felul în care Tomasz Klimkowski s-a apropiat de limba română este unul atipic, începând să studieze și să vorbească limba română ca autodidact în timpul liceului, perioadă în care, după primele încercări de găsire a unor materiale de învățare a limbii române, de dragul acesteia, a împrumutat pentru totdeauna un dicționar vechi și prăfuit polon-român, pe care nu-l folosea nimeni, dintr-o bibliotecă locală, dicționar care i-a servit apoi la buchisirea primelor texte în limba română. În colaborare cu Justyna Teodorowicz, Tomasz Klimkowski a elaborat un dicționar polon-român/român-polon, ce urmează a fi publicat în decursul acestui an. La 2 ani după revenirea dintr-un stagiul de lector de limba polonă la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, care a devenit unul din orașele de suflet pentru Tomasz Klimkowski, în anul 2008, acesta obține titlul de Doctor în Filologie cu o teză intitulată *Influente slave vechi asupra morfologiei și sintaxei limbii române*. Până în prezent a tradus în limba polonă poezie de Florin Iaru, Emil Brumar, Ileana Mălăncioiu, Ioan S. Pop și proză (fragmente) de Florina Ilis – *Cruciada copiilor*, T. O. Bobe – *Cum mi-am petrecut vacanța de vară*, Horia Ursu – *Aseziul Vienei*, Ion Manolescu – *Derapaj* etc., publicate în diverse numere ale revistei literare poloneze *Lampa*, iar în prezent traduce cartea *Despre îngeri*, de Andrei Pleșu, ce va apărea în toamnă la Editura Universitas din Cracovia.

Membrii fondatori ai Cenaclului Studenților Românești (2001):
Natasza Antas (rândul din față), Tomasz Klimkowski, Katarzyna Kotkowska, Tomasz
Trotzki, Urszula Cichosz, Edyta Zawadzka (de la stânga la dreapta)

Până anul trecut, când și-a încheiat activitatea, a făcut parte din catedră și lector doctor Krystyna Rusiewicz-Woźny, specializată în lingvistică românească, a cărei teză de doctorat a avut o temă legată de semantismul prepoziției în limba română și în limba franceză.

Deși nu face parte din Catedra de Limba Română, funcționând la Catedra de Studii Balcanice a Facultății de Istorie, profesorul universitar abilitat Ilona Czamańska este unul dintre româniștii poznanieni și cadrul didactic care a colaborat cu Henryk Misterski în dezvoltarea lectoratului de limbă română și care predă din 1989 istoria românilor pentru studenții care studiază românistica. Mai mult decât atât, Ilona Czamańska este un foarte fin cunoscător și cercetător al istoriei României, scriind numeroase studii și articole în domeniu, alături de cartea *Drakula. Wampir, tyran czy bohater?* („Dracula. Vampir, tiran sau conducător?”), publicată în anul 2003 la Poznań. După propriile mărturisiri, Ilona Czamańska, atât ca profesor, dar și ca om, se simte organic legată de România și mai ales de Transilvania.

Tot în domeniul științific, în mod regulat, Catedra de Filologie Română de la Poznań organizează conferințe, prelegeri, simpozioane în domeniul studiilor de românistică, cel mai recent mare eveniment fiind Conferința internațională *România: Dialog intercultural și interlingvistic*, în noiembrie 2007, cu ocazia sărbătoririi a 50 de ani de limbă română la Poznań. Revista „*Studia Posnaniensia*” este revista științifică a Institutului de Limbi Romanice și fiecare număr găzduiește și articole științifice despre limba sau literatura română, semnate atât de membrii catedrei, cât și de colaboratorii ei.

Acestea sunt doar niște schițe de portret profesional și științific ale membrilor catedrei, dincolo de aceste activități răzbătând pasiune și dedicație atât în activitatea de cercetare, cât și în cea didactică, acest fapt fiind demonstrat atât de activitatea profesorului Misturski cât și de cea a doctorului Tomasz Klimkowski – care formează un parcurs istoric al catedrei care arată cum, de la o generație la alta se formează noi specialiști, cărora li se predă ștafeta pentru a o duce la rândul lor mai departe.

Alături de cadrele didactice poloneze, după înființarea Filologiei Române la Universitatea „Adam Mickiewicz” din Poznań, a început să activeze și câte un Lector de Limba Română. Începând cu anul 1992, au activat pe rând, următorii lectori: Florin Lazăr Ionilă (1992-1994), Petre Lăzărescu (1995), Grigorie Toma (1996-1998), Ovidiu Vasile Lascăr (1998-2000), Alunița Cofan (2001-2003), Maria Ștefănescu (2004-2005), Georgeta Orian (2006-2007), Emilia Ivancu (2005-2006 și din octombrie 2007 până în prezent).

O oră de curs practic de limba română la începutul primăverii (2007)

Așa cum spuneam mai devreme, la început limba română s-a predat la Poznań în regim de lectorat, așadar, ca a doua limbă romanică. Filologia română, înființată în anul 1989, a avut inițial o structură obligatorie de 5 ani, la finalul căreia se obținea titlul de *Master*. Începând cu anul 2005, structura studiilor de Filologie s-a schimbat oarecum, rămânând 5 ani de studiu, dar cu susținerea tezei de licență după 3 ani, astfel obținându-se titlul de *Licențiat* și o nouă admitere pe bază de concurs pentru

studiile de masterat, la finalul cărora se obține titlul de *Master*. Totodată, la Poznań, studiile de românică au un parcurs complet, existând și studii doctorale în domeniul limbii sau literaturii române, acestea având un parcurs de 4 ani. Pe lângă studiile de filologie, limba română se poate studia și acum în regim de lectorat ca a doua limbă romanică, 4 ore pe săptămână, cursurile conținând elemente de limbă, cultură și literatură română.

Studiile de Filologie Română, nivel de licență, conțin cursuri de introducere în cultura română, cursuri de lingvistică și literatură română, istoria limbii române, alături de cursuri practice organizate în funcție de cele patru aptitudini (conversație, tehnici de scriere, interpretări de texte și receptare audio-video), la care se adaugă cursurile de gramatică practică. Studiile de masterat conțin în special cursuri de specializare în limba sau literatura română, cursuri monografice, traductologie și cursuri practice de stilistică. Tezele de licență și disertațiile de masterat sunt redactate obligatoriu în limba română și sunt susținute la finalul unui parcurs de studiu în fața unei comisii.

Evident, din această prezentare nu pot lipsi studenții, cum s-ar spune, materialul propriu-zis de lucru al oricărui dascăl și motivația ființării oricărei instituții educative Așadar, studenții de la Filologia Română din Poznań beneficiază anual de burse de studii în România, iar în anii terminali, de burse de viitori traducători din partea Institutului Cultural Român. În anul 2000, sub tutoriatul lui Tomasz Cychnerski, s-a înființat *Cenaclul Studenților Româniști*, care a funcționat până în anul 2003. În această perioadă de timp, *Cenaclul Studenților Româniști* a organizat numeroase evenimente, printre care cel mai important fiind *Zilele Române la Poznań* (2001), care au inclus activități diverse: prezentări de referate științifice, expoziții fotografice și culinare, teatru, poezie, muzică românească. După o pauză de 5 ani, *Cenaclul* a fost reactivat în octombrie 2008, sub tutoriatul lui Tomasz Klimkowski și al lectorului de limba română, de atunci fiind organizate câteva evenimente, printre care aș menționa *Ziua Națională a României*, cu un program de film românesc, degustare culinară și de vin, alături de muzică românească, și un eveniment dedicat măștilor românești și zilei de Dragobete, cu un program de prezentări tematice, alături de dans popular românesc, muzică și concursuri despre România. În prezent, *Cenaclul Studenților Româniști* elaborează primul număr al revistei tinerilor româniști poznanieni, *P-R-Influentze*, o revistă de atitudine și de un schimb de idei intelectual-cultural polono-român și care va apărea cu sprijinul Institutului Cultural Român din Varșovia. Mai mult decât atât, numărul de studenți la Filologia Română de la Poznań crește cu fiecare nouă admitere (astăzi admiterea se face la fiecare doi ani), acest lucru arătând astfel interesul crescând al polonezilor pentru România.

Așadar, acesta este spațiul de românităate universitar poznanian, care, de la înființarea lectoratului în urmă cu 54 de ani, a primit forma unei mici Români, în care profesori și studenți deopotrivă vorbesc și scriu românește, creând pentru lectorul de limba română sau pentru orice alt român vizitator, un spațiu de *acasă*, primitor și cald și în care primează valorile și ideile intelectuale, mai ales, cele românești. Un student de la Filologie Română din anul I, scriind un eseu despre România lui, a răspuns astfel: „România mea se află deocamdată în Poznań, pe Aleea Niepodległości, numărul 4, la etajul 5, camera 509 – și în sălile de curs de la

acest etaj. Sper ca într-o zi să vizitez țara cu numele România și astfel România mea să devină mai mare”. Acest răspuns m-a făcut să conștientizez cu adevărat mica Românie poznaniană, în care trăiește limba română, dar și personalități precum Mircea Eliade sau Emil Cioran, dar și Grigore Ureche și Mircea Cărtărescu și mulți, mulți alții. Studiile de Filologie Română de la Poznań se dovedesc astfel a fi rezultatul macro-istoriei asupra micro-istoriei, dar chiar mai mult decât atât: ele dovedesc și faptul că micro-istoria creează macro-istorie la rândul ei, pasiunea unui om putând crea o lume și astfel, și datorită acestei insule de românitate, România trăiește și mai mult, și mai intens și în afara granițelor ei.

Another Story of the Romanian Language: Romanian Language in Poznań, Poland

This article intends to present the history of the Department of Romanian Studies in Poznań, Poland, and the present structure of the studies. The article starts from an idea explored in the lecture of Horia-Roman Patapievici published in his book *Discernământul modernizării* (Humanitas, 2005) about how micro-history can influence macro-history. In the case of the establishment of the Department of Romanian Studies in Poznan, it was micro-history, *i.e.* the personal life history of Henryk Misterski which led, under the course of history, more exactly World War 2, to the birth of a small Romania under the commandment of Henryk Misterski Jr., the future Head of Department of Romanian Studies. At the same time, the present article presents the structure of the Romanian studies in the Polish city, as well as the activity of the Department and students who study Romanian.